

welke die eerste Bijbelboeken uit elkander zoeken te rukken en ze trachten te reconstruieren, zouden verdwijnen als ijle damp in de lucht, gelijk het geval geweest was met de theorieën van de Tubinger school, welke met haar Tendenz-critiek het Nieuwe Testament hadden willen aan flarden scheuren.

Maar dit protest was o. i. veel te zwak.

Duitschland. Uitslag van kerkelijke verkiezingen te Berlijn.

In Berlijn hebben bij de jongste kerkelijke verkiezingen de behoudenden enkele overwinningen behaald, maar toch was de uitslag zoo, dat in den Kerspel de nieuwgebouwde Heilige-Kruiskerk in de handen van de liberalisten viel, die niets voor dat gebouw geofferd hadden. Deze kerk werd den 27sten October in tegenwoordigheid van den keizer 'ingewijd' en nu staat zij gereed om ontijdig te worden door valsch leeringen. Hetzelfde is reeds vroeger gebeurd met de 'Domkerk', die gebouwd werd om uiting te geven aan de dankbare gevoelens van het volk voor de redding van keizer Wilhelm I, toen voor de tweede maal de poging om hem te doodden was mislukt. Ook deze werd dienstbaar gemaakt aan de propaganda van het ongelooft, schoon de z. g. 'positieven' hunne penningen daarvoor geofferd hadden. 'Niets is meer geschikt om den ijver tot het stichten van nieuwe kerkgebouwen, waaraan Berlijn zulk een groote behoefte heeft, te doen verlammen, dan de ondervinding, dat daardoor het halfgeloof (wij zeggen: het ongelooft) in de hand gewerkt wordt,' zoo spreekt een Duitsch blad. Doch zulke dingen moeten onvermijdelijk volgen, wanneer de belijdenis gebonden is aan het stemrecht en niet omgekeerd, gelijk het in de kerk van Christus betaamt: het stemrecht gebonden aan de belijdenis.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

Na vele dagen.

IV.

't Zou voorzeker geen wonder zijn geweest als Lange Benjamin, na zulk een treurige beëindiging zijner eerlijkheid, voor goed van het onderwijs had afgezien, en ook de anderen voor dat vak den schrik hadden gekregen. Doch 't was niet zoo. Het werk ging zijn gang; alleen wat meer in stilte. De zwarten pasten nu wel op, dat ze niet meer voor hun deuren zaten te lezen. Maar daarachter deden zij het met evenveel ijver als vroeger.

Haar geheim men echter ook te werk ging, geheel verborgen kon dat niet blijven. Nu hier dan daar betrapte de opzichter een neger, die bezig was een stuk papier te bestudeeren, waar letters op stonden, en de blanke drijver wist dan alles. Te meer werd hij er over vertoond, omdat hij wel bemerkte hoe 't getal leerslagen al grooter werd.

Weer werd Lange Benjamin geroepen en was het einde van de zaak, dat hij opnieuw een geëelinge kreeg, nog erger dan de vorige. Nu zal hij er wel genoege van hebben, dacht de opzichter. Maar neen. Onze neger droeg het onoverdijende lijden met geduld; misschien had hij dat reeds uit des Heeren Woord geleerd. Maar zoodra mogelijk hervatte hij zijn taak en ging weder aan het onderwijs. En daar de leerlingen op hun beurt ook zoo deden, was er ten slotte bijna niemand op de plantage die niet, al was het dan ook gebrekkig, lezen kon.

De opzichter merkte nu wel, dat er niet aan te doen was. Het zandje door den soldaat uit gestrooid werd langzamerhand een boom. Het brood of graan door hem uitgeworpen werd na vele dagen gevonden. Dat gaat zoo niet, dacht de boozie opzichter. Hij beklagde zich bij den heer der plantage en vroeg, of deze goedvond dat Lange Benjamin werd verruimd voor een anderen slaaf. Dan kon de eerste worden gezonden naar de plaats waar de ander vandaan kwam en de laatste Benjamin opvolgen. De heer vond het goed, en binnen een paar weken moest Benjamin vertrekken.

Zoo was dan de goddelooze opzichter van zijn ergernis bevrijd, maar als hij dacht nu ook het goede werk te hebben verbroken, bedroef hij zich. Dat gaat meer zoo. Als de Heere God een vuur ontsteekt waarbij zich vele komen warmen en koesteren, dan komt vaak de duivel en schopt het vuur uiteen, zoodat de spranken en kolten roodsterven. Maar dan bederft hij 't juist voor zichzelf. Want het overal rondvliegende vuur maakt, dat wij en zij de vlammen zich verspreiden en de warmte tiemaal grooter wordt dan vroeger.

Zoo ging 't ook hier. Nog niet lang was Lange Benjamin op de nieuwe plantage geweest, of hij handelde weer volgens de beëindiging van zijn leermeester gedaan, en zocht een leerling uit. Om kort te gaan: wat pas was geschied werd herhaald. Wel werd er scherp op Benjamin gelet, want men wist zeer goed waarom hij getuigd was, maar de negers waren slim. Toen nu de eigenaar der plantage op zekeren tijd merkte, dat het leeren al lang in stilte plaats vond, werd hij eerst wel toornig, doch spoedig bedacht hij, dat het hem toch eigenlijk niet hinderde wat zijn slaven in hun vrijen tijd uitvoerden. Slechter waren zij er niet op geworden. En dus liet hij 't maar begaan zonder iets te zeggen. Weliswaar was ook hier 't getal lezers groot.

Niet lang nadat Benjamin op zijn nieuwe verblijfplaats was aangekomen, gebeurde er iets, dat in vele dingen een geheel verandering zou brengen. De Christenen in Europa namelijk hadden zoolang aangehouden, totdat ten laatste besloten werd, dat de slavernij zou worden afgeschaft. Na veel praten kwam het daar dan ook toe. De eigenaars kregen het geld, dat zij voor de slaven betaald hadden en de negers werden vrij verklaard. Voortaan mocht niemand meer menschen koopen, verkoopen of in zijn bezit houden. Bij gebreke van de slaven waren — als Israël bij den uittocht uit Egypte — toen het juk der dienstbaarheid van hun schouders werd genomen. Zij juichten van vreugd, en die den Heere kenden dankten God voor zulk een groote verlossing.

(Slot volgt.)

DROUWIG.

Op zekeren dag klopte een bedelaar aan de deur van een heerenhuis in een dorp, en vroeg een aalmoezenaar.

'Hoe komt het dat gij moet bedelen,' vroeg de heer die zelf opendeed; 'gij zijt toch nog jong en sterk.'

'Helaas,' antwoordde de bedelaar, 'ik heb alles verloren door een zwarten brand. Zoodra

ik geld heb om 't noodige aan te koopen ga ik weer aan 't werk. Ik woon in het dorp N.'

Nu was de heer wel eens door rondtrekkende bedelaars bedrogen. Hij vreesde weer zoo iets en vroeg dus:

'Hebt gij dan ook een papier of zoo bij u, waarin de burgemeester van het dorp of iemand anders verklaart, dat al wat gij vertelt werkelijk waar is.'

'Och mijnheer,' hernam de zwerver met tranen in de oogen, 'ik heb zoo'n papier gehad. Maar ziet gij toen alles verbrande is dat ook verbrand.'

Of hij toen een aalmoezenaar kreeg, moeten de lezers maar eens raden.

Een opmerking

maakt onze lezer J. V. te O. W. omtrent 'denken om' en 'denken aan'. Het eerste zegt hij geldt voor *zaken*, het tweede voor *personen*, maar er zullen wel uitzonderingen zijn. Als men dit laatste heel sterk neemt is de opmerking in 't algemeen best te gebruiken. Evenwel, wat we de vorige maal zeiden dient er bij onthouden. 'Denken om' is veelal 't zelfde als 'zich herinneren', 'niet vergeten'. Als b. v. de bediende een fooi krijgt waar hij 't niet had durven verwachten, zal hij zeggen: 'Ze hebben toch ook om mij gedacht'. 'Denken om' behoort meer tot de alledaagsche spraak, denken aan tot de boektaalka. Die laatste, als zij wat meer in het deitige of verhevene komt, gebruikt het voor personen en zaken beide.

HOOGENBIJK.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

AMSTERDAM, 21 Nov. 1888.

Mijnheer de redacteur!

Mag ik u beëiden om een plaatsje verzoeken in uw veelgelezen blad voor het onderstaande? Was het niet, dat de redactie van het *Predikantenblad* mijn ingezonden stukje doodzwieg, ik zou u niet lastig vallen.

Christelijke (?) verdraagzaamheid.

In het *Predikantenblad* van Zaterdag 10 Nov. las men onder meer, dat bij den Welverw. heer Ds. Vos giten ingekomen waren voor de 'kerk buiten de Muiderpoort', waarbij eens van M. J. K. met begeleidend schrijven, waarin hij krachtig aanspoort, om het reeds in 1883 aangenomen plan uit te voeren, met de hartelijke bede, dat de *Heere onze God verhoede*, dat de *dolerenden nog meer proclietanten of slachtoffers buiten de Muiderpoort voor de spoorde plannen maken, welke... gesmeed zijn* (1).

Dit fragment uit den brief van M. J. K. deelde de Welverw. heer Vos ons mede. Nu zou men, en terecht, verwachten hebben, dat Z. E. w. erbij opmerkte, met welk doel. Maar neen. Niets van dat alles. Noch goedkeuring, noch afkeuring. Natuurlijk zal nu ieder denken, dat Z. E. w. niet bedoelde beide instemt. Waarom anders juist dit gedeelte en niet den ganzen brief medegedeeld? Of was het soms, om hierdoor anderen aan te sporen eveneens gaven voor hetzelfde doel in te zenden? Zoo dit het geval ware, zou ik moeten opmerken, dat het middel dan niet met oordeel gekozen schijnt; 't doel is immers haast opgeweken, inplaats van liefde. Men mag een kerk niet steunen uit haat tegen andersdenkenden, neen, men dient het te doen uit liefde jegens haar.

Daarom moet er niet alle kracht, dunkt me, opgekomen tegen de wijze, waarop de dolerenden, die toch met ons denzelfden Heere dienen, hier gesmeed worden. Is dat de taal der verdraagzaamheid? — Is dat een Christelijke bede? — Immers neen. Ieder welkend Christen zal mij moeten toestemmen, dat ze alleen door haat ingegeven kan zijn. En zou zulk een gebed gehoor vinden bij den rechtvaardigen God, die gebiedt, dat wij onzen naasten liefhebben als onszelf?

Ik hoop dan ook, dat ik uit naam van velen schrijf, die met mij een afkeer hebben van hateligheden, wanneer ik protesteer tegen het aangehaalde bericht uit genoemd blad.

Over het woord proclietanten, dat gelijkgesteld wordt aan slachtoffers, wil ik niet spreken. Alleen betwijfel ik het zeer, of iemand, door zich bij de Dolerende Gemeente aan te sluiten, daarom een slachtoffer genoemd mag worden.

U vriendelijk dankzeggende voor de mij verleende plaatsruimte, M. de R., teken ik mij:

A. K.

lid der Ned. Herv. Kerk.

Geteformeerde Geijndheid.

Ned. Geref. Kerken.

DIREKTAL: Beun, G. H. Van Kasteel te Kollum, D. Boonstra te Zwolle en D. C. P. Sluiter, cand., aan de Vrije Universiteit.

TWEEDE: Vlissingen, G. Vlugg te Leiderdorp en F. Fortuyn te Barendrecht.

BEHOEFEN: Bonn, F. Drost, oeffenaar te Woudend. — Deventer, J. D. Van der Velden te Buitenpost — Gerkesklooster en Berlikum, D. C. P. Sluiter, cand., aan de Vrije Universiteit. — Leeuwarden, L. Wagenaar te Hage. — Reeuwijk, H. Franzen te Ankeveen. — Vlissingen, G. Vlugg te Leiderdorp. — Assen, E. Elms te Barmkom.

BEDANKT: Leiden, W. v. d. Bergh te Voornhuzen. — Wageningen, C. J. W. Van Luniel te Waarder. — Steenwijk, F. Fortuyn te Barendrecht. — Oudega, W. Renkema te Hoorn.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

TOT DE EVANGELISERING TOEGELATEN: W. Barteld, cand. te Nieuwe Pekela.

DIREKTAL: Heinkensand, G. Dalhuijzen, cand. en A. Den Hartog, beiden te Geesteren (Gelderland) en M. Roosboom te Aalsen.

BEHOEFEN: Enkelskamp, A. Voogel te Zalk. — Oudekerk aan den Amstel, C. J. J. Engelbrugg te Andel. — Doorn, A. Deltos, zending-leeraar te Zoutwoude. — Nieuwendam, F. Zantinge te Makkum.

BEDANKT: Paterson (New Jersey), J. Schotel te Harlem. — Ennen, J. Offringa te Dedemsvaart. — Schiedam, J. A. Goedbloed te Zierikzee.

Synodale Genootschapskerk.

DIREKTAL: Nijmegen, Jonker te Elstekom, G. J. De Hoest te Zutphen en J. W. Koutmann te Dinxperloo.

TOEGELIJD VAN BEHOEF: Bovenmilde en Nijega, C. De Hoogh, cand. te Spannum. — Utrijk, C. H. Callenbach te Maarssen. — Hoogeveen, N. L. Den Burger, cand. te Utrecht.

BEHOEFEN: Delfsluven, Schoonhoven en 's Grevelinkkapelle, J. Bolkestein te Langeraar. — Brouwershaven, J. Bruijning te Beers. — Zierikzee, J. Van Belkum te Steenwijk. — Coevorden, K. Hevinga te Den Ham. — Zoelmond, N. L. Den Burger,

cand. — Monster, Vroomshoop en Varik, G. Mansfelt, cand. te Utrecht. — Klatzwil, C. Bouthoorn te Oud-Beerland. — Doetinchem, A. H. Den Boer te Muiden. — Renwoude, E. Looi te Grijskerke. — Hantsum, Terkaple en Tjerkgaast, J. A. Huisen en St. Nicolaas, G. De Hoogh, cand. te Spannum. — Briel, A. Timmerman, cand. te Wollfardijk. — Minnertsga, W. Gerissen te Wierden. — Apeldoorn en Montfoort, J. W. H. Kalkman te Montfer. — Koudekerke (Walchuren), P. C. A. Halffman te Den Bommel (Blakke). — Londen, F. Kijfshoofd te Hoereviken.

AANBESOMEN: 's Heerenberg, F. C. A. Pannekoek, cand. te Amsterdam. — Den Hoorn (Tesselt), G. Leffert, emer. pred. te Haarlem. — Cabaard, H. Pop te Hagstein. — Giesse-Nieuwkerke, J. Van der Spek te St. Anthoniepolder.

BEDANKT: Charlous en Katendrecht, J. H. Geselschap, W. J. te Kampen. — Rossum, J. E. Steenbakker Morilyon Luyten te Naarden. — Alkmaar, D. J. Kares te Brumise. — Noordeloos, J. E. Gubius du Sart te Nieuw- en St. Joostland. — Monnikendam, S. H. Buijndijk te IJlstrein. — Stellingam, S. Steenwijk Visser te Rijsoord.

Advertentien

Ondergeteekenden betuigen hun hartelijken dank voor de vele en treffende bewijzen van belangstelling, bij gelegenheid van hun huiselijk feest ondervonden.

J. VAN OVERSTEEG.

W. VAN OVERSTEEG.

HELDERS.

Amsterdam, 29 Nov. 1888.

Om des Heeren wil!

Een ijverige en bekwaame tuinman verliest zijne betrekking, omdat hij zijn kind liet doopen in een Nederlandsche Gereformeerde Kerk. Alle pogingen, door hem aangewend, om een andere plaats als tuinman te vinden, waren tot heden vruchteloos. Zijn gezin dreigt 1 Februari van dak en brood beroofd te worden.

De ondergeteekende, die het bedoelde kind doopte, vraagt daarom dringend, of er niet een broeder of zuster is, die voor dezen man een betrekking als tuinbaas weet.

En is er anders niet iemand, die door het leenen van 500 à 600 Gld. tegen matige rente, dezen man in de gelegenheid kan stellen, een kleine zaak als bloemist of warmoezenier te beginnen?

Tot het geven van inlichtingen den ik gaarne bereid.

J. C. SIKKEL, V. D. M. te 's-Gravenhage.

Boekverkoop

van de Bibliotheken van wijlen de heeren H. D. OUVENSLOOT, L. J. TOXOPUS en H. C. STRIJT, zal plaats hebben den 10den December 1888 en volgende dagen, door en ten huize van den boekhandelaar P. BEIJER te Groningen, volgens catalogus, meer dan 4000 Nos. à 10 cent te onbieden. (Vooral oude Gereformeerde werken, alsook een mooi schrijfbureau).

Voor de eigenaars van Dachsels Bijbel.

Bij mij verscheen:

ALPHABETISCH

Geschied- en Aardrijksk. Register op de Bijbelverklaring,

van

K. A. DACHSEL (V. P. L. C. VAN LINGEN)

DOOR

J. FRANSEN.

Prijs f 0.20.

Amsterdam, J. A. WORMSER.

Groote Publiciteit

biedt aan het PROEFNUMMER van 'DE WERKER', antirevolutionair weekblad voor de provincie Drenthe (tevens orgaan voor Inwendige Zending in Drenthe), dat D. V. midden December a. s. verschijnt. Advertentieprijs: 8 cent per regel; boekannonces 4 cent 4/3 maal. Abonnementen voorwaarden zeer billijk.

De uitgevers BOS & Co., Schoonerd (Dr.)

Heden verscheen HET VIERDE DEEL VAN

DAGEN VAN GOEDE BOODSCHAP.

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Daarmede is het werk compleet, en verkrijgbaar: Vier deelen (IN DEN KERSTNACHT; DE PAASCHMORGEN; OP DEN PINKSTERDAG; OUD- EN NIEUWJAAR), gebonden in vier fraaie stembanden f 5.00, ingenaaid f 3.60.

Elk deel afzonderlijk, gebonden f 1.75, ingenaaid f 1.20.

AMSTERDAM, 30 November 1888.

De uitgever

J. A. WORMSER.

UIT DE DIEPTE.

Leerredenen van Predikanten der Nederd. Geref. Kerken (DOLEERENDE).

DERDE JAARGANG (1 Juli 1888-30 Juni 1889).

Prijs per jaargang f 3.00 (slechts f 0.07 1/2 per nummer).

Ouder medewerking van de heeren:

J. BAJEMA, C. L. D. VAN COEVERDEN ADRIANI, F. FORTUYN, N. A. DE GAAY FORTMAN, J. H. E. GANGL, Dr. G. VAN GOOR J. L. Dr. A. H. DE HARTOG, H. HOEKSTRA, J. H. HOUTZAGERS, Dr. J. K. KESSEN, Dr. A. KUYPER, J. LANGHOUT, F. P. L. C. VAN LINGEN, H. W. VAN LOON, W. MAAN, O. A. RENIER, G. RINGNALDA, B. VAN SCHULVEN, J. C. SIKKEL, P. VAN SON, A. VAN VLEO, Dr. L. H. WAGENAAR, J. J. WESTERBEK VAN EERTEN, W. F. A. WINCKEL, T. H. WOODSTRA en anderen.

Een vastgesteld deel der opbrengst wordt gesoort in de Gemeene kas voor Predikantenstudies, welke men dus door de intekenings steunt.

Duizenden exemplaren worden geplaatst; terwijl het aantal intekenaren steeds groeit. De eerste jaargang was uitverkocht lang vóór het laatste nummer verscheen was.

Op den derden jaargang blijft de intekenings bij alle boekhandelaars opengesteld, zoolang de tegenwoordige oplage strekt.

Amsterdam.

De uitgever,

J. A. WORMSER.

Uitgaven van J. A. WORMSER, te Amsterdam.

Het Werk van den Heiligen Geest, De twaalf Patriarchen.

BIJBELSCHE KARAKTERSTUDIËN

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Drie deelen van pl. m. 20 vel.

Prijs f 7.50.

Deel II verscheen dezer dagen en deel III is ter perse. Een stempelband voor de drie deelen wordt in gereedheid gebracht.

De Vleeschwording des Woords,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Een deel postf. van pl. m. 19 vel.

Part. prijs f 1.90. Gebonden f 2.40.

Uit het Woord.

BIJBELSTUDIËN

VAN

Dr. A. KUYPER.

Tweede serie. Deelen I, II, III.

Part. prijs per deel f 2.40. Gebonden f 3.90.

MONIC UIT DEN ROTSSTEEN.

DEEL II.

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Part. prijs f 2.00. Gebonden f 3.40.

Het Calvinisme en de Kunst.

REDE

BIJ DE

OVERDRACHT VAN HET RECTORAAT

DER

VRIJE UNIVERSITEIT

op 20 October 1888

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs f 0.90.

Amsterdam, J. A. WORMSER.

Amerikaansche Orgels.

Steds voorhanden grote sortering Amerikaanse Orgels in alle prijzen en verschillende modellen, voor Huis, Zaal en Kerk, in het

Piano- en Orgel-Magazijn

van

G. A. GOLDSCHMEDING,

Warmoesstraat 141, Amsterdam.

Hoofdenzchap der Estey-Orgels.

MAR. BREEBAART,

Damrak 23, Amsterdam.

FIJNE SORTERING AMERIKAANSCHES ORGELS speciaal voor Kerkgebruik.

Reeds 260 bekroningen. Vraag Catalogi.

agenten voor Nederland. (380)

als zijnde het schoonst en krachtigst van

geld, zijn de HARMONIUMS van ALEX-

ANDRE, PERE et FILS, gebouwd in massief

eikenhouten kast.

Vraag de geillustreerde prijs-courant aan

Th. J. JANSSEN, te 's-Hertogenbosch, en M. R.

BREEBAART, Damrak No. 23, Amsterdam.

agenten voor Nederland. (380)

De beste orgels voor kerken,

Uitgaven van J. A. WORMSER, te Amsterdam.

Het Werk van den Heiligen Geest, De twaalf Patriarchen.

BIJBELSCHE KARAKTERSTUDIËN

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs net ingebonden f 1.—, ingenaaid f 0.75.

„ONS PROGRAM.”

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs f 3.60, in linnen band f 4.50.

EEN UITVERKOREN VAT.

Het leven van Johannes Calvijn.

Met een Voorrede van

J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.

Predikant te Rotterdam.

Met portret van CALVIN.

Part. prijs f 1.20. (In stempelband f 1.80).

KORTE BESCHRIJVING VAN HET LEVEN

VAN EN DE

WONDERBARE LEIDINGEN GODS

MET

BASTIAAN BROERE,

in Nederland en in Amer. ka.

Met EENE INLEIDING VAN

J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL.

Pred. te Rotterdam.

Met portret (lichtdruk) van Broero.

Prijs f 0.60.

Vrije Universiteit.

Deze week was weer voor de geschiedenis onze stichting gewichtig, met het oog op de tweede publieke promotie, die Maandag jl. 26 Nov. mocht plaatshebben. De heer J. Esser, doctorandus in de rechtsgeleerdheid, na twee dagen tevoren den titel van doctor in de rechtsgeleerdheid te hebben bekomen aan de stedelijke universiteit alhier, heeft zijn proefschrift, getiteld 'Leerdwang' openlijk verdedigd, teneinde ook den doctorstitel te bekomen aan de hogeschool, waaraan hij zijne studien heeft gemaakt. De plechtigheid werd door vele belangstellenden bij